

Šifra kandidata:

--

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

== Izpitna pola 1 ==

Strukturirane naloge

Sreda, 28. avgust 2024 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 3 prazne.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

OBRNITE LIST.

1. Identiteta in kultura

1.1. Dopolnite.

V sociološkem (in antropološkem) pomenu s kulturo razumemo vse človekove

_____ in duhovne stvaritve.

(1)

Presojanje značilnosti drugih kultur s stališča standardov in značilnosti lastne kulture imenujemo

_____.

(1)

Če je subkultura v izrazito sovražnem odnosu do prevladujočih kulturnih značilnosti, govorimo o

_____.

(1)

(3 točke)

1.2. Pojasnite, kaj je inkulturacija.

(1 točka)

Vir 1

Glavni vrline med *horihnhnmi* sta prijateljstvo in dobronamernost; ti nista omejeni na posamezne osebe, temveč sta namenjeni vsem: kajti tujec iz najbolj oddaljenih krajev se obravnava enako kot najbližji sosed in kamorkoli gre, se lahko počuti kot doma. Spodobnosti in vljudnosti se držijo v največji meri.

(Swift, J. (2020): Gulliverjeva potovanja v različne daljne dežele sveta, Beletrina, Ljubljana, str. 282)

1.3. Navedite in opišite sestavino kulture, o kateri govori vir 1.

Navedba: _____

(1)

Opis: _____

(2)

(3 točke)

1.4. Navedite tri vloge, ki jih pripisujejo simbolom kot sestavini kulture.

Prva vloga: _____ (1)

Druga vloga: _____ (1)

Tretja vloga: _____ (1)
(3 točke)

1.5. Navedite konkreten primer prehranskega kulturnega/religioznega tabuja.

_____ (1 točka)

Vir 2

Navsezadnje brez osvojitve Mehike in posledic, ki jih je prinesla svetu, niti slovenska »ljudska kultura« ne bi bila takšna, kot je. Za pripravo jedi s koruzo Slovenci nimamo pretirane domišljije, a brez nje pač ne bi imeli žgancev, tradicionalnega matevža pa ne brez fižola in krompirja, ki je bil sicer udomačen v predšpanskem Peruju. [...] Nobenega dvoma ni, da žganci, matevž, krompir, rašpla in še kaj spadajo med tipično slovenske prvine, toda med nacionalno identiteto in avtohtonostjo pač ni mogoče postaviti enačaja. Tako kot z mnogimi drugimi deli planeta nas tudi z Novim svetom veže več, kot se običajno zavedamo.

(Šprajc, I. (2021): Prispevek Aztekov in Špancev k slovenski kulturi, Objektiv, 21. 8. 2021, str. 17)

1.6. Kako imenujemo proces spreminjanja kulture, o katerem govori vir 2?

_____ (1 točka)

1.7. Navedite tri povezovalne elemente, na katerih lahko temeljijo subkulture.

Prvi povezovalni element: _____

Drugi povezovalni element: _____

Tretji povezovalni element: _____ (2 točki)

1.8. Navedite dve ustanovi, v katerih lahko poteka resocializacija.

_____ (1 točka)

1.9. Resocializacija je največkrat neuspešna. Navedite tri razloge za njeno neuspešnost.

Prvi razlog: _____ (1)

Drugi razlog: _____ (1)

Tretji razlog: _____ (1)
(3 točke)

1.10. Kako so se v modernih družbah v odnosu do otrok družinski slogi liberalizirali?

(2 točki)

2. Družina

Vir 1

(družina)

(1) Družina je življenjska skupnost otroka, ne glede na starost otroka, z obema ali enim od staršev ali z drugo odraslo osebo, če ta skrbi za otroka in ima po tem zakoniku do otroka določene obveznosti in pravice.

(2) Zaradi koristi otrok uživa družina posebno varstvo države.

(Družinski zakonik, 2. člen. (Uradni list RS, št. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19, 67/19 – ZMatR-C, 200/20 – ZOOMTVI, 94/22 – odl. US in 94/22 – odl. US)

2.1. Opredelite družino kot primarno družbeno skupino in kot družbeno institucijo.

Opredelitev družine kot primarne družbene skupine: _____

(2)

Opredelitev družine kot družbene institucije: _____

(2)
(4 točke)

2.2. Pojasnite, kaj je:

družina prokreacije: _____

(1)

družina orientacije: _____

(1)
(2 točki)

2.3. Tipologija družin po OZN vključuje tri tipe družin. Navedite jih in en tip pojasnite.

Navedba tipov družin: _____

(2)

Navedba in pojasnitev enega tipa: _____

(2)
(4 točke)

2.4. Pojasnite, katere značilnosti družinskega življenja so predmet feminističnih kritik.

(3 točke)

2.5. Navedite tri razloge za porast razvez.

Prvi razlog: _____ (1)

Drugi razlog: _____ (1)

Tretji razlog: _____ (1)
(3 točke)

2.6. Katere spremembe v družinskem življenju v Evropi (tudi v Sloveniji) so še opazne (poleg porasta razvez)? Navedite tri.

Prva sprememba: _____ (1)

Druga sprememba: _____ (1)

Tretja sprememba: _____ (1)
(3 točke)

2.7. Kako imenujemo obveznost sklepanja zakonske zveze v okviru nekaterih družbenih skupin, na primer med pripadniki in pripadnicami istih slojev, kast, etničnih skupin, ras?

_____ (1 točka)

Religija in verovanjski sistemi

3.1. Opišite religijsko ravnanje ožjem smislu in navedite konkreten primer.

Opis: _____

_____ (2)

Primer: _____ (1)
(3 točke)

3.2. Kaj je značilno za politeizem? Navedite primer politeizma.

Značilnosti: _____
_____ (2)

Primer: _____ (1)
(3 točke)

3.3. Kateri od naštetih sociologov ugotavlja, da procesi modernizacije ne povzročajo izginjanja religij, vplivajo pa na način izražanja religioznosti (več individualne religioznosti)? Obkrožite črko pred pravilno rešitvijo.

- A Ulrich Beck
 - B Émile Durkheim
 - C Max Weber
 - D Pierre Bourdieu
- (1 točka)

3.4. Pojasnite legitimacijsko funkcijo religije in navedite primer.

Pojasnitev: _____
_____ (2)

Primer: _____ (1)
(3 točke)

3.5. Kako imenujemo vključevanje elementov različnih religijskih tradicij v verovanje in religijske prakse? Obkrožite črko pred pravilno rešitvijo.

- A Religijski pluralizem.
- B Religijska toleranca.
- C Religijski eklekticizem.
- D Religijski univerzalizem.

(1 točka)

3.6. Kateri vrsti religijskih skupnosti prepoznate v navedenih opisih?

»... je velika, hierarhično organizirana religijska skupnost. Ima stalno in profesionalizirano duhovščino.«

(1)

»... je ohlapna, šibko organizirana skupnost, članom je skupno iskanje duhovnosti.«

(1)
(2 točki)

3.7. Kaj je značilno za etične religije? Navedite dva primera etičnih religij.

Značilnosti etičnih religij: _____

(2)

Primeri:

(1)
(3 točke)

3.8. Kako imenujemo zmanjševanje družbenega pomena religij?

(1 točka)

3.9. Navedite tri značilnosti verskega fundamentalizma.

Prva značilnost: _____

(1)

Druga značilnost: _____

(1)

Tretja značilnost: _____

(1)
(3 točke)

4. Odklonskost in kriminaliteta

4.1. Opredelite odklonskost in kriminaliteto.

Odklonskost: _____

(1)

Kriminaliteta: _____

(1)
(2 točki)

4.2. Navedite dva primera kriminala belih ovratnikov.

(1 točka)

4.3. Pojasnite temno polje zločina.

(2 točki)

4.4. Durkheim zatrjuje, da vsaka družba potrebuje odklonskost. Kateri dve funkciji pripisuje odklonskosti? Pojasnite ju.

Prva funkcija: _____
(1)

Pojasnitev: _____

(1)

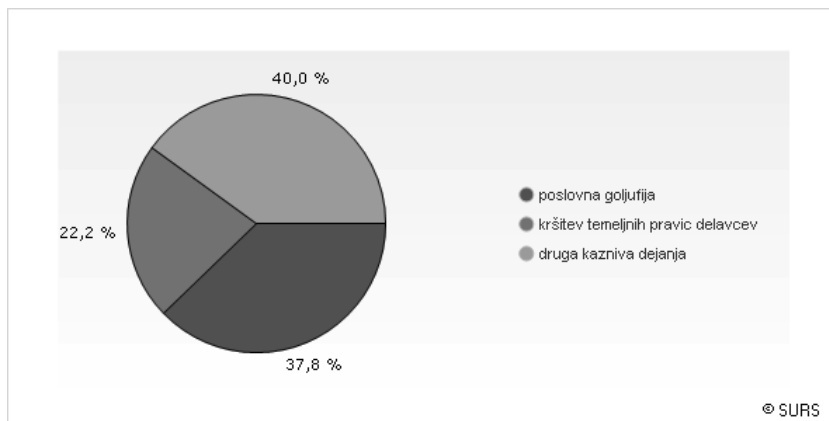
Druga funkcija: _____
(1)

Pojasnitev: _____

(1)
(4 točke)

Vir 1

(Povzeto po: SURS <https://www.stat.si/statweb/news/index/5317>. Pridobljeno: 26. 10. 2022.)

- 4.5. Kateri način ugotavljanja vrste, obsega in razširjenosti kriminalitete je razviden iz vira 1? Predstavite njegove značilnosti.

Način: _____ (1)

Predstavitev: _____

_____ (2)
(3 točke)

- 4.6. V levi stolpec zapišite ustrezno črko teorije iz desnega stolpca.

_____ teorija o rojenem zločincu	A funkcionalizem
_____ neznosni občutki krivde	B interakcionizem
_____ strukturna napetost	C biološke teorije
_____ proces označevanja	D socialno-psihološke teorije

(3 točke)

- 4.7. Kaj je panopticism? Del katerega družbenega nadzora je?

Razlaga: _____
_____ (1)

Vrsta družbenega nadzora: _____ (1)
(2 točki)

4.8. Kratko pojasnite, kaj je značilno za spodaj navedene cilje kaznovanja.

Splošna negativna prevencija: _____

(1)

Splošna pozitivna prevencija: _____

(1)

Posebna pozitivna prevencija: _____

(1)
(3 točke)

Prazna stran

Prazna stran